

1969

“A LITTLE LESS CONVERSATION, A LITTLE MORE ACTION”

Samuli Alppi

McHarg, Ian (1969). *Design with Nature*.
New York, USA. The Natural History Press. 197 s.

Ian McHarg oli maisema-arkkitehti ja yhdyskuntasuunnittelija, joka teki pääosan elämäntyöstään Yhdysvalloissa. Kun *Design with Nature* julkaistiin, MacHarg oli 49-vuotias ja hänellä oli takanaan sekä yliopistotyötä että pitkä kokemus käytännön suunnittelusta.

McHargin kirja osui ekologisen heräämisen vaiheeseen, joka oli käynnistynyt jo vuosikymmenen alussa ja jonka kuvastoa olivat ensimmäisten avaruuslentojen tuottamat näkymät yhdestä Maasta rajallisine resursseineen.

Kokonaisvaltaisuuden tavoite on johtanut siihen, että kirjassa vuorottelevat McHargin ekologista suunnittelunäkemyistä avaavat osin poleemiset kirjoitelmat ja suunnitteluesimerkkien esittelyt. Suunnitelmat ovat kaikki eri tavoin kiinnostavia. Välikirjoitelmat taas ovat laadultaan epätasaisia, mutta avaavat muutamia kirjoittajan pääteemoja, kuten taloudellisten arvojen ylivaltaa ja ihmiskeskeisen suunnittelunäkökulman, hallinnan tarpeen, tuhoavaa vaikutusta. Talouden dominanssipyrkimysten osalta McHargin teksti on yhä ajankohtaista, mutta näkemys itämaisestä luontolähtöisyydestä länsimaisen ihmiskeskeisyyden vastineena on Aasian talouskasvun seurausten myötä selälaisenaan vanhentunut. Yleisemmällä tasolla McHargin näkemys arvoperustan merkityksestä on kuitenkin edelleen tärkeä, sillä kuten hän toteaa, silloin kun ihmisellä ei ole resursseja muuttaa luontoa, hänen arvonsa ovat merkityksettömiä ja vasta resurssien myötä arvoille tulee merkitystä.

McHarg suhtautui oman työnsä tulkitsemiseen teoriana kriittisesti, korostaen kirjan olevan tarkoitettu ensisijaisesti käytännön työn edistämiseen

ja ekologiseksi käyttöohjeeksi hyvälle tilanhoitajalle: ”an ecological manual for the good steward”. Teoreettisuuden poisrajaamiseen oli myös toinen syy: McHarg halusi muutosta, operaatioita, joten maisema-arkkitehdeista, jotka tuolloin vasta hakivat asemaansa, ei saanut tulla tieteilijöitä (”impeccable scientists”), jottei tieteen vaatima selkeys olisi jähmettänyt heitä suunnittelun epäselvyyden keskellä.

Länsimaisessa ihmislähtöisessä suunnitteluperinteessä on McHargin mukaan yksi poikkeama, jonka jatkumolle hän halusi asettua. Englantilaisessa maisemasuunnittelun traditiossa maisema-arkkitehdit ”hyppäsivät aidan yli” ja huomasivat että luonto itse oli puutarha ja ekologinen perusta suunnittelun ydin. Muoto ja prosessi olivat saman ilmiön erottamattomat osat. McHargin mukaan juuri prosessilähtöisyys on ainoa tapa toimia suuren mittakaavan suunnittelutehtävissä.

McHargin eri mittakaavan esimerkeissä toistama metodi on teknisesti yksinkertainen: suunnittelukohteen eri osatekijät luokiteltuna suunniteltuun käyttöön soveltuvuuden mukaan piirretään läpikuultaville kalvoille ja kalvot laitetaan päällekkäin valopöydälle. Yhteisvaikutuksena tummien tai vaaleiden osa-alueiden avulla voidaan nähdä mitkä alueet ovat kullekin toiminnolle suotuisia tai epäsuotuisia. Näennäisen yksinkertaisuuden takana on monimutkainen selvitysten ja arvottamisen prosessi. Arvioitavissa asiakokonaisuuksissa McHarg ei säästele: mukana on vesitaloutta, maaperän kantavuutta, virkistysarvoa ja kiinteistöaloutta.

Ensimmäisissä sovelluksissaan McHargin työryhmän suunnitelmilla pystyttiin havainnollistamaan, miten hieman pidemmällä *green beltin* kiertävällä tielinjauksella pystyttiin vähäisin kustannuksin säilyttämään maisemallisia ja yhteisöllisiä arvoja. McHarg ymmärsi tuoda arvonsa tiesuunnittelun kustannus-hyötyanalyysin rinnalle ja nimesi lähestymistavan ”least-social-cost”-ratkaisuksi. Kirjan laaja-alaisimmassa esimerkissä McHarg käyttää samoja *suitability mappingin* periaatteita laajemmin pääkaupunki Washingtonin takamaaston muodostavan Potomac-joen valuma-alueen yhdyskuntarakenteen kehitysmahdollisuuksien analysointiin.

Millaista yhdyskuntarakennetta McHargin metodi tuottaa?

Koska maaperän, topografian ja vesitalouden elementit ovat kaikkien analyysien perustana, suunnittelusuositukset ovat eri geomorfologisten prosessien tuottamilla alueilla erilaisia. McHarg pyrkii suojelemaan sekä keskeisiä viljelyalueita että ydinmetsäalueita pitämällä niitä säilyttävissä arvoluokituksissa korkealla.

Sekä asumiseen että kaupalliseen ja teolliseen rakentamiseen soveltuvissa alueissa korostuvat kallioperän ominaisuudet, topografia ja maaperän kantavuus.

Siten maiseman alimmat alueet, joko vesistöt ja niiden välittömät reuna-alueet tai päälaaksojen pohjat, eivät juuri koskaan nouse suositeltaviksi rakentamis-alueiksi. Asutus ohjautuu loiville rinteille, vähemmän viljaviin sivulaaksoihin tai maiseman välitason ylängöille. Maiseman suhteellisesti alimpien alueiden jättäminen rakentamisen ulkopuolelle muodostaakin perustan McHargin suunnittelumallien keskeiselle tekijälle: avoimien, usein luonnonmukaisten tilojen yhtenäiselle verkostolle. Samalla se johtaa rakentamiskelpoisten alueiden luonnolliseen erotteluun saarekkeisiin, jotka ovat eri maisematyyppien alueella erilaisia ja eri kokoisia.

Maisemarakenteeseen perustuva rakennettujen alueiden eriytyminen sopii hyvin McHargille, jonka mukaan kaupunkien ja yhdyskuntien tulisi muodostaa hierarkia. Tällä hän ei tarkoiteta christallerilaista ehdotonta toiminnallista hierarkiaa vaan ympäristöönsä luontevasti sijoittuvien tunnistettavien yhdyskuntien joukkoa erotuksena tasaisesti laajentuvalle kenttämäiselle *suburbialle*. McHargin malli osoittaa tiettyihin maisemarakenteellisiin olosuhteisiin soveltuvan ekologisen perustan hajakeskittämiseksi. Toisaalta topografialtaan ja perustamisolosuhteiltaan homogeenisessa ympäristössä malli antaisi mahdollisuuden myös kenttämäisille ratkaisuille.

McHarg esittää tunnusomaisten karttojen lisäksi arviointimallinsa matriisina, josta taustaoletukset käyvät selvemmin ilmi. Arvioitavia asioita on paljon, mutta niiden luokkia vähän, usein I – IV, jotta karttojen päällekkäin asettamisen, *overlayn*, tulokset ovat vielä lukukelpoisia. Yksinkertaisimmillaan osateemoja yhdistelemällä analyysiin on generoitu ristiinarvioitavaksi kolme ylätasoa: conservation, recreation ja urbanization.

McHarg ei tee kritisointiaan helpoksi. Hän tunnistaa itse ilmeisimmät metodinsa rajoitteet alkaen arvioitavien asioiden keskinäisen merkityksen arvottamisesta aina *overlayn* mosaiikkimaisuuden ongelmaan pyrittäessä johtamaan suunnittelun tarpeisiin suurempia kokonaisuuksia.

Moniin näistä ongelmista McHarg myös näki ratkaisun: hän tunnisti ennalta metodinsa soveltuvuuden tietokonepohjaiseen työskentelyyn ja ennakoi oikein, että siten olisi paljon helpompaa sekä koota aineistoja että tehdä vertailuja eri osatekijöiden painoarvoilla. Runsasta kahta vuosikymmentä myöhemmin paikkatietotekniikka antoi tähän valmiudet.

Kokeneena suunnittelijana McHarg ei voinut olla idealisti. Hän halusi vaikuttaa ja tunnisti arvot ja siten politiikan osana yhdyskuntarakennetta koskevaa päätöksentekoa. McHarg halusi metodillaan tehdä nähtäväksi ne soveliaat ratkaisumallit, *intrinsic suitabilities*, joita maisemarakenne kullekin alueelle ehdottaa – jos suunnitteluprosessissa maisemaa halutaan kuulla. Kirjassa annetaan tästä kiinnostava esimerkki.

McHarg analysoi metodillaan Washingtoniin 60-luvulla laadittua hallitsemattoman kasvun skenaariota ja kasvun ohjaamiseksi tehtyä vuoteen 2000 ulottunutta kasvukäytäväpohjaista hierarkkista kasvumallia. Sekä suunnitteleamattoman kasvun että suunnitellun kasvun formalistisen mallin ratkaisut vastasivat kumpikin lähes yhtä huonosti maisemarakenteesta nouseviin periaatteisiin.

Klassikot tarjoavat yleensä kuhunkin aikaan sovellettavaa. Mikä olisi McHargin mallin sanoma meidän ajallemme?

Ehkä se, että yleispiirteisessä suunnittelussa ja MAL-menettelyssä korostuvat strategiset ja viitteelliset aluevaraus- ja käytävalinjaukset, joiden taustalla on liikennejärjestelmän kehittämiseen, julkiseen maanomistukseen tai avainhankkeisiin liittyvä kasvun logiikka ja joille usein pyritään löytämään tunnistettava muoto. Näillä ei välttämättä ole mitään tekemistä sen kanssa, millaisia ratkaisuja alueille maiseman prosessien perusteella esitettäisiin. Notkea GIS, korkeatasoiset ja kattavat aineistot ja yhä vahvempi osaaminen ovat valmiina odottamassa McHargin mallin innoittamia toimeksiantoja. Kirjan esimerkkien perusteella on ennakoitavissa, että analyysit voisivat luoda ainakin erilaista ja ehkä monimpuolisempaa kasvutapojen kuvastoa kuin nykyinen muodoltaan selkeä tiivistymiseen ja välialueiden käyttöönottoon perustuva suunnittelutapa.

"We can dispose of the old canard 'form follows function'. Form follows nothing. It is integral with all processes."

